

Författningskommentarer till Myndigheten för tillgängliga mediers förslag till föreskrifter om tillgänglighetskrav för tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker

Myndigheten för tillgängliga mediers (MTM) föreskrifter innehåller kompletterande tillgänglighetskrav avseende tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker (nedan e-bokstjänster) och kompletterar bilaga 2 till förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet (tillgänglighetsförordningen), som föreskriver tillgänglighetskrav för samtliga tjänster som omfattas av lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet (tillgänglighetslagen). Lag, förordning och myndighetsföreskrifter behöver därför läsas tillsammans.

I det följande presenteras MTM:s förslag till föreskrifter med kommentarer till paragraferna. I enlighet med bilaga II till Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) ges under punkterna i 3 § nedan också vägledande icke-bindande exempel på möjliga lösningar som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskraven i bilaga I i samma direktiv. De ska ses som just exempel på icke-bindande möjliga lösningar, vad respektive krav kan innebära i praktiken.

Enligt 9 § tillgänglighetslagen ska produkter och tjänster som helt eller delvis överensstämmer med en harmoniserad standard, till vilken hänvisningar har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning, eller med en teknisk specifikation, förutsättas överensstämma med tillgänglighetskraven i den utsträckning kraven följer av standarden eller specifikationen. Denna presumtion om överensstämmelse anges i artikel 15 i tillgänglighetsdirektivet. Med stöd av denna artikel skickade EU-kommissionen en standardiseringsbegäran till europeiska standardiseringsorganisationer, men valde att undanta e-böcker och ändamålsenlig programvara (som definieras i artikel 3.41 i tillgänglighetsdirektivet men inte i den svenska lagstiftningen). I skrivande stund arbetar EU-kommissionen istället med att ta fram en genomförandeakt om fastställande av tekniska specifikationer som uppfyller tillgänglighetskraven i direktivet, i enlighet med artikel 15.

I de föreslagna föreskrifterna har vissa formuleringar, meningsbyggnader och ordval ändrats jämfört med skrivningarna i tillgänglighetsdirektivet för att bättre stämma överens med svenskt språkbruk och formuleringar i övriga föreskrifter. De språkliga ändringarna medför inga ändringar i sak.

Myndigheten för tillgängliga mediers föreskrifter om kompletterande tillgänglighetskrav för tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker

Myndigheten för tillgängliga medier föreskriver¹ följande med stöd av 7 § första stycket 5 förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet.

I ingressen anges MTM:s rätt att meddela föreskrifter om tillgänglighetskrav för e-bokstjänster. Eftersom föreskrifterna genomför ett EU-direktiv görs här en hänvisning till direktivet. Detta framgår av 18 a-b §§ författningssamplingsförordningen (1976:725).

Föreskrifternas innehåll

1 § Dessa föreskrifter innehåller bestämmelser om kompletterande tillgänglighetskrav på tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker och som omfattas av lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet samt förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet.

Paragrafen anger föreskrifternas innehåll och tillämpningsområde. En e-bok är en tjänst som innefattar ett tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som mestadels finns som text eller i grafisk form. Endast tjänster som är avsedda för konsumenter omfattas av regleringen. Begreppet ”tillhandahållande av e-böcker” i den svenska lagstiftningen omfattar utöver e-böcker även ändamålsenlig programvara, vilket definieras i tillgänglighetsdirektivet.

Ord och uttryck

2 § Ord och uttryck som används i dessa föreskrifter har samma betydelse som i lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet samt förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet.

För att tydliggöra innehållet och tillämpningsområdet i föreskrifterna anges att ord och uttryck har samma betydelse som i tillgänglighetslagen och tillgänglighetsförordningen. I 2 § tillgänglighetslagen definieras en e-bok som en tjänst som innefattar ett tillhandahållande av digitala filer som innehåller en elektronisk version av en bok som mestadels finns som text eller i grafisk form.

Kompletterande tillgänglighetskrav på tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker

3 § Tjänster som utgör tillhandahållande av e-böcker ska uppfylla de krav som anges i bilaga 2 till förordningen (2023:676) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet samt dessutom

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster, i den ursprungliga lydelsen.

1. säkerställa att e-böcker som utöver text även innehåller ljud tillhandahåller text och ljud synkroniserat,
2. säkerställa att e-bokens digitala filer inte hindrar tekniska hjälpmedel från att fungera korrekt,
3. säkerställa tillgång till innehållet, navigering i filens innehåll och layout, inbegripet dynamisk layout, tillhandahållandet av struktur, flexibilitet och valmöjligheter vid presentationen av innehållet,
4. möjliggöra alternativ återgivning av innehållet och driftskompatibilitet med olika tekniska hjälpmedel på ett sådant sätt att detta är uppfattningsbart, hanterbart, begripligt och robust,
5. ska e-böcker göras upptäckbara genom tillhandahållande av information om e-bokens tillgänglighetsfunktioner via metadata, och
6. säkerställa att åtgärder avseende förvaltning av digitala rättigheter inte blockerar tillgänglighetsfunktionerna.

Bestämmelsen genomför tillgänglighetsdirektivets bilaga I avsnitt IV f. Genom bestämmelsen uppställs kompletterande tillgänglighetskrav på e-bokstjänster, utöver de allmänna tillgänglighetskrav som gäller för samtliga tjänster. De allmänna tillgänglighetskraven regleras i bilaga 2 till tillgänglighetsförordningen och motsvarar de krav som anges i tillgänglighetsdirektivets bilaga I avsnitt III.

Punkt 1 i bestämmelsen innebär att text och ljud ska tillhandahållas synkroniserat när e-böcker som utöver text även innehåller ljud. Text och ljud behöver alltså synkroniseras så att läsaren kan lyssna och läsa samtidigt. I e-boksformatet Epub 3 kallas denna synkronisering mellan text och ljud ”media overlays”, vilket möjliggör korsreferens mellan avsnitt i texten med tidsstämplar i ljudfilerna.

Som vägledande icke-bindande exempel på en möjlig lösning som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskravet i första punkten anges i bilaga II till tillgänglighetsdirektivet att se till att personer med dyslexi kan läsa och lyssna till texten samtidigt.

Punkt 2 i bestämmelsen innebär att e-bokens digitala filer inte får hindra tekniska hjälpmedel från att fungera korrekt. Det innebär att en e-bok som bara innehåller text ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det är möjligt att tillgodogöra sig den med stöd av hjälpmedel, till exempel skärmläsare som en person med synnedstättning behöver för att kunna ta del av boken. Läsare som läser via talsyntes eller digital punktskriftsskärm ska kunna få innehållet presenterat för sig på ett bra och tydligt sätt. Därtill behöver programvaran som används för att läsa boken också vara tillgänglig för navigation och läsning med hjälpmedel.

Som vägledande icke-bindande exempel på en möjlig lösning som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskravet i andra punkten anges i bilaga II till tillgänglighetsdirektivet att möjliggöra text och ljud synkroniserat eller att möjliggöra uppdateringsbar punktskrift.

Punkt 3 i bestämmelsen innebär bland annat att navigation ska säkerställas vid presentation av innehållet. Det ska gå att navigera på olika sätt i boken, inte bara att läsa från pärm till pärm. Det ska också vara möjligt för en person som inte ser att hitta i boken, det vill säga register, innehållsförteckning etc. ska vara tillgängligt även för personer med synnedstättning. Då krävs det att e-boken har en väldefinierad struktur. En viktig grund för att stödja flexibla presentationsmöjligheter är semantisk uppmärkning, vilket innebär att bokens beståndsdelar är noggrant taggade i e-boksfilen. Med tydlig uppmärkning kan till exempel en skärmläsare berätta vad

det är för typ av innehåll, såsom rubrik, fotnot, sidnummer eller faktaruta. Genom dynamisk layout kan läsaren ändra storlek på text, radavstånd, färgskala och typsnitt så att det passar individens förutsättningar.

Som vägledande icke-bindande exempel på en möjlig lösning som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskravet i tredje punkten anges i bilaga II till tillgänglighetsdirektivet att se till att blinda personer kan komma åt registret eller byta kapitel.

Punkt 4 i bestämmelsen innebär bland annat att alternativ återgivning av innehållet ska möjliggöras så att detta är uppfattningsbart, hanterbart, begripligt och robust. Dessa fyra principer är direkt kopplade till Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), som är riktlinjer för webbtillgänglighet. Det finns flera kopplingar mellan dessa riktlinjer och tillgänglighetsdirektivet. Principerna i WCAG kan tillämpas på både e-böcker och andra digitala dokument. E-boksformatet Epub bygger på webbt teknik och är ett exempel på den nära kopplingen mellan e-böcker och webb. Ett exempel på alternativ återgivning av innehållet är att ta fram textalternativ för bilder i form av alt-texter eller bildbeskrivningar, vilket krävs för att en bild ska vara tillgänglig för en läsare med blindhet.

Punkt 5 i bestämmelsen innebär att genom information om e-bokens tillgänglighetsfunktioner via metadata göra dem upptäckbara. Tillgänglighetsmetadata är strukturerad information om en e-boks tillgänglighetsfunktionalitet. Informationen besvarar frågan hur tillgänglig boken är för en läsare. Tillgänglighetsmetadata kan till exempel vara information om att e-boken innehåller fullständiga bildbeskrivningar, att den är läsbar med skärmläsare eller att den innehåller sidnummer från en tryckt förlaga. För att informationen ska nå hela vägen fram till läsaren är det viktigt att säkerställa korrekta metadata genom hela e-bokens distributionskedja.

Som vägledande icke-bindande exempel på en möjlig lösning som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskravet i femte punkten anges i bilaga II till tillgänglighetsdirektivet att säkerställa att information om tillgänglighetsfunktioner finns tillgänglig i den elektroniska filen, så att personer med funktionsnedsättning kan ta del av informationen.

Punkt 6 i bestämmelsen innebär att tillgänglighetsfunktionerna inte får blockeras genom förvaltning av digitala rättigheter. Förvaltning av digitala rättigheter är tekniker som används för att kontrollera eller begränsa hur digitalt medieinnehåll eller medietjänster används, ändras och distribueras. Sådana så kallade DRM-skydd (Digital Rights Management) får inte hindra hjälpmedel som till exempel en skärmläsare att nå bokens innehåll och därmed hindra exempelvis en person med blindhet att få tillgång till texten. Tekniska hjälpmedel måste kunna jobba ostört så att inte kontakten mellan läsaren och boken bryts. Detta krav hänger ihop med kravet i andra punkten, att tekniska hjälpmedel ska kunna fungera korrekt.

Som vägledande icke-bindande exempel på en möjlig lösning som bidrar till att uppfylla tillgänglighetskravet i sjätte punkten anges i bilaga II till tillgänglighetsdirektivet att säkerställa att det inte finns någon blockering, till exempel att tekniska skyddsåtgärder, information om förvaltning av rättigheter eller operabilitetsproblem inte hindrar uppläsning av texten med hjälpmedel, så att personer med synnedsättning kan läsa boken.

Dessa föreskrifter träder i kraft den 28 juni 2025.

Föreskrifterna ska i enlighet med artikel 31 i tillgänglighetsdirektivet träda i kraft samma dag som bestämmelser som genomför direktivet ska börja tillämpas. Tillgänglighetslagen och tillgänglighetsförordningen träder också i kraft den 28 juni 2025.